

Dat achten wij op zichzelf voor een land al een nadeel.

De gewoonte in Amerika, om niet voor een derden keer een zelfden persoon tot president te kiezen, getuigt van gezond inzicht.

Welk een voortreffelijk minister de heer Van Karnebeek ook zij, ook hij loopt gevaar in bepaalde denkbeelden vast te roesten, afgedacht nog daarvan, dat hij allicht bij onderhandelingen vooruitzichten kan openen, welke de goedkeuring van het volk niet wegdragen.

Een lang aanblijvend minister beneemt zichzelf de kans zich eens op te frissen, eigen verleden kritisch te beschouwen en er zich van los te maken om straks weer met een schoone lei te beginnen.

Een lang aanblijvend minister vormt voor het volk een autokratisch gevaar.

Niet nu pas, maar reeds vóór er van het Belgische Traktaat in de Kamer sprake was, stond voor ons de wenschelijkheid vast, dat minister Van Karnebeek eens plaats maakte voor een ander.

Mocht na deze minister om het Traktaat zijn portefeuille ter beschikking stellen, zoo zouden wij daar allerminst rouwig om zijn.

Men zou zoo langzamerhand de idee voedsel geven, dat de heer Van Karnebeek onmisbaar is.

Zulk een idee doet niemand deugd, de heer Van Karnebeek niet, de Kamerleden niet, het volk niet.

Het zou ons dan ook fataal voorkomen, indien iemand om den heer Van Karnebeek te behouden, het Traktaat zou gansvaarden.

Dat zou onverantwoordelijk zijn.

Hij zou er ons land geen dienst mee doen.

Namen van hen, wien ook eens een kans moet gegund om hun diplomatieke talenten te toonen, zijn wel bekend.

Niet gaarne zouden wij willen, dat de heer Van Karnebeek voor goed op stal werd gezet.

Maar ons land zou er mee gebaat zijn, wanneer het een stel oud-ministers van Buitenlandsche Zaken had om in tijden van gevaar hulp te kunnen verleenen.

Als minister Van Karnebeek straks nog eens verklaart, dat hij de verantwoordelijkheid van de verwerping niet voor zijn rekening kan nemen, dan hopen wij ten eerste, dat dit op geen der Eerste-Kamerleden indruk zal maken.

Hij ga onder de welgemeende dankbetuiging voor de gewichtige diensten, het land bewezen.

Hij ga onder een „tot weerzins” van de Kamer.

Ik huiver...

„Ik huiver bij de gedachte, wat er zal gebeuren, als dit Verdrag verworpen wordt.”

Zoo ongeveer sprak minister Van Karnebeek bij een vroegere gelegenheid.

Men heeft hem om een nadere verklaring van die woorden gevraagd.

Ziet dat op een pressie door de mogendheden heimelijk uitgeoefend? Ziet dat op een revanche van België?

De minister gaf het bescheid, dat hij in de verwerping van het verdrag de klem zag van mogelijke ernstige verwickelingen tusschen Nederland en België.

Maar dan hebben de tegenstanders minstens even gezonde reden om te verklaren: ik huiver...

Ik huiver, dat de moeilijkheden eerst recht beginnen, wanneer het Verdrag is aangenomen.

Nederland is niet verplicht van de plannen, welke in het Verdrag zijn opgenomen, elk detail, dat later wordt uitgewerkt, goed te keuren.

Die details zijn legio.

Maar daarom zijn de kansen van botsing weinig minder dan legio.

Als Nederland eens zijn veto uitspreekt over een van die details, wat dan?

Ware alles tot in de kleinste bijzonderheden in het Verdrag uitgestippeld en de wederzijdsche verplichtingen, in alle gevallen, welke zich kunnen voordoen, geregeld, dan zou men althans hiervoor niet bevreesd behoeven te zijn.

Maar nu dit niet het geval is en niet het geval kan zijn, liggen de krullen voor de konflikten al klaar.

Daarom: ik huiver...

Ik huiver echter nog meer, als ik er aan denk, hoe ons nageslacht over ons zal oordeelen.

Want eerst zij zullen de gevolgen van het Traktaat nauwkeurig kunnen berekenen.

Hoe zal het over ons spreken?

Zal het bij het ondervinden van de nadeelen ons niet het verwijt voor de voeten werpen, dat wij op de beurs van het volkerenleven hebben gegokt?

Zal het ons in zijn historie-boeken niet betitelen als Jan Salie's, wien het aan den durf ontbrak om tegen minister Van Karnebeek, tegen België te zeggen: neen.

Zal het bij het lezen van het volksverhaal van Tyl Ulenspiegel en Lamme Goedzak, bij den eerste niet denken aan België, bij den laatste aan ons?

Werkelijk, als het Verdrag wordt aangenomen, hebben wij onze nationale fierheid prijsgegeven.

Wij zijn niet tegen toenadering tot België.

Wij zijn er vurig voor.

Laten er nieuwe onderhandelingen worden geopend.

Van kunnen wij onze goede gezindheid toonen.

Maar wij mogen ons en ons nageslacht geen strop om laten doen voor een wen.

Burgemeester Van Cauwelaert heeft het zoo uitnemend gezegd: geen volk kan leven met een strop om den hals.

Verlaat ons Neerland nooit!

Wij gaan dagen tegemoet van bijzondere historische beteekenis.

Over het lot van Nederland zal voor eeuwen worden beslist, voorzoover menschen dat in de hand hebben.

Weinig gebedsdrang wordt er onder ons openbaar.

Het is te verklaren.

Van gezamenlijk bidden is geen sprake, omdat de gevoelens zijn verdeeld.

Toch mogen wij de komende week niet biddeloos ten opzichte van deze zaak ingaan.

Zeker, wij hebben er ons voor te wachten, dat wij door ons gebed anderen aanstoot geven.

Daarom hebben wij ons terug te trekken in de binnenkamers.

Wij hebben te bidden naar ons inzicht en levens te vragen of Hij, die heerscht over de volkeren, ons inzicht, indien het onjuist mocht zijn, veranderen wil.

Wij hebben ook te bidden voor hen, die te beslissen hebben, opdat zij hun stem uitbrengen naar zuivere motieven, opdat zij niet meenen, dat zij door de toekomst kunnen heen zien als door kristal, opdat zij niet roekeloos handelen.

Dat de geloovigen zich vereenigen in de bede: „O God, verlaat ons Neerland niet!”

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Over het leven en den arbeid van L. Penning.

VI. De reis naar Zuid-Afrika. Laatste jaren.

De plannen tot een Zuid-Afrikaansche reis werden zorgvuldig overwogen en uitvoerig besproken. Er waren natuurlijk tal van vragen, die moesten worden overzien: de leeftijd allereerst van den toerist, die immers, hoe krachtig en frisch ook nog, reeds de „zeventig” naderde; de financiële regeling van de expeditie, die toch op zekere basis zou moeten rusten; de precisering van het doel en, in verband daarmee, van de reistroute, enz. enz.

Maar bij Penning domineerde de wensch, om den tocht te maken en dat deed de bezwaren te makkelijker overwinnen. Bovendien, hij zag een doel, dat voor hem als een roeping was.

Aan een vriend schreef hij daarover: „Ik acht mij voor God, voor mijn vaderland en voor mijn conscientie verplicht, voordat de levenspoort achter mij gesloten wordt, een poging tot versterking van den band tusschen Zuid-Afrika en Nederland te doen. Het is een zeer bescheiden poging, maar in een uurwerk zijn immers ook grotere en kleinere raderen. En zelfs het kleinste moet meewerken”. Er waren ook particuliere motieven: „Ik wil staan bij de graven der helden, die gevallen zijn in den heiligen strijd voor vrijheid en recht. Ik wil dat volk ontmoeten in zijn deugden en gebreken en mijn reeks Afrikaansche novellen verbeteren en voltooien”; maar het doel was toch „leerst-genoemde, zooals nog eens weer blijkt uit het slot van den brief: „... met mijn broeder Arie wil ik over de kansen en vooruitzichten eener toekomstige immigratie van uit Holland ernstig spreken...”

Zoo nam hij 1 Nov. ontslag uit zijn betrekking en ging den 8en Nov. (1922) scheep te Rotterdam. Een maand later arriveerde hij te Kaapstad en begon aanstonds zijn „tournee”. Te voren was zijn bezoek reeds aangekondigd in dagbladmededeelingen; het Algemeen Nederlandsch Verbond, afl. Kaapstad, had door een dringende circulaire al zijn leden tot een begroetingsamenkomst in het Afrikaans-koffiehuys geconvoceerd en de krant had al belangstelling gewekt met de mededeeling „daar sal in die eerste plek geleentheid wees om met mr. Penning kennis te maak... en daarna sal mr. Penning sy aangekondigde voordrag met ligtheelde gee, wat, soos ons vernemen, baie belangwekkend moet wees. Vrienden moet tog asseblief van hierdie geleentheid gebruik maak”. En de ontvangst was enthousiast. Penning sprak (hoe kon het anders!) over Nederland en zijn Vorstin (in verband met het regeringsjubileum, dat toen gevierd stond te worden) en, uitnemend verteller als hij immers was, oogstte „hierdie eerbiedwaardige gas” een buitengewoon succes.

Van Kaapstad trok hij Transvaal in, naar Heidelberg, waar zijn broer Arie Gouvernementslandmeter was en naar Devon, de woonplaats van zijn anderen broer, Gerrit. Voorts onderzocht hij archieven en bibliotheken in Pretoria, schreef in Afrikaansche kranten, hield herhaaldelijk lezingen, ging ook een paar maal voor in de godsdienstoefeningen op Zondag. En overal was men met zijn komst zeer ingenomen. „As men met Mr. Penning in aanraking kom”, zoo schreef een der kranten, „en met hem oor geschiedkundige gebeurtenisse in ons land begin te gesels, dan blijkt dit eens hoe goed op de hoogte Mr. Penning is. In baie gevalle sal hij die meeste bedendaagse Afrikaners baie, baie kan vertel wat hulle nie wee nie”. En een ander blad

protest van vleeschelijke grafgravers klinkt de profetie van Christus' begrafenisdag: kerkhofprofetie tegen kerkhof-protest. Niet het vleesch, maar de Geest trekt de scheidslijn tusschen de huisgenooten Gods, en de „vreemden” in dat huis.

II.

Drie dagen en drie nachten uit het hart deraarde.

En uit de graven uitgegaan zijnde, kwamen zij... Matth. 27:53.

Nu het ware Zaad der vrouwen ten grave daalt, nu treden van de overigen van haar zaad sommigen daaruit. Terwijl Christus het toeken van Jona volbrengt, door drie dagen en drie nachten te zijn in het „hart der aarde”, daar haalt God anderen uit dat hart der aarde, drie dagen en drie nachten. Op Jezus' sterfday scheurt de aarde, de graven worden opengebroken en vele heiligen komen er uit. Wel staat er, dat vele lichamen werden opgewekt, maar in het vervolg lezen we, dat „zij”, d. w. z. hun personen, uit de graven gegaan zijn. Zij leefden dus. Niemand moge hier wijs willen zijn boven de maat. Toch spreekt God hier heerlijk.

Wij weten niet, wie die heiligen zijn. Maar „heiligen” waren het, naar de meening van den Geest. Zij behoorden tot het geestelijk Israël, tot de adventsgemeente, waarin het „overblijfsel, dat naar de verkiezing is”, zich belichaamde. En, als we vs. 53 goed vertalen, dan krijgen we deze voorstelling: dat zij uit de graven uitgegaan zijn (op Vrijdag) en na Christus' opstanding, die op Zondagmorgen viel, aan een deel van Jeruzalems bewoners zichtbaar geworden zijn. Dus hebben ze drie ad-

GREPEN UIT DE SCHRIFT.

I.

Kerkhof-Profetie tegen Kerkhof-Protest.

... Tot een begrafenisse voor de vreemden...

Vele lichamen der heiligen werden opgewekt... Matth. 27:52.

Laat het waar zijn, dat de doodenakker door Golgotha's stormwind nog niet is omgeploegd, en dat de scheidslijn tusschen de kinderen der aanneming en die der verwerping niet staat afgetoekend bij de graven, — toch heeft één keer ook het kerkhof de sporen van Goeden Vrijdag en Paschen vertoond, duidelijk en sprekend. Op Jezus' sterfday is er een teken geschied tusschen de graven. De aarde beefde, de graven werden losgewoeld en kwamen bloot te liggen. Op zichzelf was dat het wonder nog niet. Dat een aardbeving kerkhofgrond loswerkt, wat voor bovennatuurlijks zou daarin liggen voor een ongelovige stad als Jeruzalem was? Maar — er was een ander wonder. In het algemeen werden „DE” graven blootgelegd, „DE” graven, zonder onderscheid. Maar toen men ging zien, bleek hij bepaalde graven iets bijzonders geboerd: die waren leeg. En het waren juist de graven, waarin „heiligen” waren weggelegd. God zelf signaleerde bepaalde typen van vroomheid: heiligen wekte Hij op.

Door die wonderdaad te beperken tot „heilige” menschen, profeteerde God. Uit het oude kerkhof klinkt een profetie tegen het nieuwe, dat men nog wil aanleggen: tegen Akeldama. Immers, Akeldama is een ontwerp van de kerkhoftheologie der Joden. Het is be-

stemd voor de „vreemden”; d. w. z. heidenen, of ook proselieten van buiten, maar in elk geval: vreemden. Het Sanhedrin handhaaft de antithese tusschen Israël en de andere volkeren op „vleeschelijke” wijze; zij houden zich vast aan een vleeschelijk, uitwendig Israël. Maar dwars door hun koppig betoog heen roept God uit het losgewoelde kerkhof hun reeds thema en verdeling van de komende pinksterpreek toe. God vestigt de aandacht niet op natuurlijke, doch op geestelijke scheidslijnen. Israël zegt: wij zullen het verschil handhaven tusschen Israël en de vreemden, het heilig erf is in de natie besloten. God zegt: ik zal het verschil handhaven tusschen Israël en de geloovigen; het heilig erf is voortaan niet vleeschelijk, maar geestelijk te onderscheiden. Er is een geestelijke antithese tusschen heiligen en onheiligen; en ook binnen Israëls en Jeruzalems muren loopt die scheidslijn door. Dat is Gods kerkhof-profetie tegen Akeldama's kerkhof-ironie. Deze profetie van tusschen de dooden breekt het protest bij voorbaat, dat in Akeldama tegen Gods werk in Christus klinkt: zal God is Akeldama vóór geweest. Hij stelt ten toon het overblijfsel naar de verkiezing! De onheiligen, die zijn de „vreemden”!

En nu — het is waar, dat de doodenakker van gister en eergister en heden de antithese tusschen Gods verkoren en verworpenen niet uitroept. Maar toen Jezus stierf, toen is het toch ook daar gebeurd. Toen sprak zelfs het kerkhof nieuwtestamenteisch. Wie de antithese hooren wil, moet niet naar „een” graf, maar wel naar HET graf. Rondom Golgotha heeft zelfs het kerkhof zichtbaar gemaakt, dat Gods dooden „wel zijn geoordeeld naar den mensch in het vleesch, maar dat ze toch leven naar God in den geest”. Alle wegen van waarheid komen samen op Golgotha. Tegen Akeldama's

verkl.
„a b
nie, r
reken
On
genot
op de
mens
die in
zijn,
hij tr
meest
volk
gratie
resul
Holl
der
verle
mij g
voor
Ik g
heb o
dan i
Ma
steet
in he
gewo
van
passe
twijf
de to
het h
het is
groet
letten
zinke
trouw
gers,
woer
nog d
gewri
En
te va
„Er i
in ee
de ka
arbeid
geziel
woer
niet n
Jezus.
Het
rust
In
in he
werk
met d
hij m
En ve
voor
hand
te doe
midde
met
entho
viteit
halfja
gen. I
uitgen
hij op
te kie
vertell
geen
de hij
ventad
komst
ook de
van G
met ve
in Chr
aarde,
wekkit
ten r
paasch
nachte
Abrah
dit ver
is al v
hoe, te
ker da
le ligz
lijk du
dan de
hem e
schoon
Want
Ja,
gemaal
eerstel
namen
uitgere
aarde,
de eer
geviere
om ber
de rus
laats
den t

verklaarde met enthousiasme, dat Penning wel was „n bejaarde man en kan nie so onvermoeid reis nie, maar vrienden wat hom wil hoor, kan daarop reken dat hij sal kom”.

Omgekeerd heeft ook Penning op z'n reis veel genoten: hij verzamelde materiaal, met het minst op de hem zoo sympathieke manier: door met de menschen te praten; hij bezocht allerlei punten, die in de geschiedenis van Zuid-Afrika van belang zijn, en controleerde zijn beschrijvingen daarvan, hij trachtte zich ook een inzicht te vormen in de meest voorliggende behoeften van het Afrikaansche volk en in de beteekenis, die Hollandsche immigratie daarbij zou kunnen hebben. En over zijn resultaten was hij zeer tevreden. „Wanneer ik in Holland terug mag keeren”, zoo schreef hij in een der Afrikaansche kranten, „zal ik veel goeds te vertellen hebben van de Afrikaners. Zij hebben mij gul en gastvrij ontvangen; hun deur stond altijd voor mij open en onder hun dak heb ik geslapen. Ik ging met grootsche idealen naar Zuid-Afrika en heb er niet één verloren! Zelfs keer ik rijker terug dan ik kwam”.

Maar hij had toch klaarblijkelijk ook de zwakke steelen van het Afrikaansche leven gezien. Want in hetzelfde blad schreef hij, zoo tusschen zijn gewone verhalen over Piet Retief en den Volksraad van Pieter-Maritzburg door, een stukje als dit, passend in het kader van het behandelde ongetwijfeld, maar in zijn vorm toch duidelijk als voor de toekomst bedoeld: „Omdat ik mijn vaderland lief heb, heb ik het Afrikaansche volk lief, want het is een stamverwant volk. De klemen voor een groote natie sluimeren in dit volk, maar het moet letten op de valsche vleien, waarin men kan wegzinken. Er moet recht en gerechtigheid heerschen, trouw aan het gegeven woord. De groote voorgangers, de helden van Afrika... zijn voor hun gegeven woord in den dood gegaan en uit hun graven klinkt nog de vermaning, dat aan een gegeven woord niet gewerkt of getornd mag worden”.

En een andere les, even duidelijk op de behoefte van het oogenblik gericht, volgt even verder: „Er is een deel van het Afrikaansche volk, dat in een zonderlinge begripsverwarring meent, dat de kaffers aangewezen zijn tot den arbeid, en de arbeid den blanken man ontsiert. 't Is glad verkeerd gezien. Door den ganschen Bijbel heen gaat het woord „Werk”. Het geldt voor den zwarte maar niet minder voor den blanke. „Bid en werk”, zegt Jezus. Een volk, dat niet werkt gaat ten onder.

Het verdort, het verkijnt; maar op den arbeid rust de zegen van den allerhoogste...”

In de Junimaand van 1923 was Penning weer in het vaderland terug en aansloots valte hij het werk aan, dat uit deze reis resulteerde: hij begon met de bearbeiding van de boeken, welke uitgave hij met een uitgevercombinatie geaccordeerd had. En vooral, hij ving de stelselmatige propaganda aan voor emigratie naar Zuid-Afrika, om de natuurlijke band tusschen Zuid-Afrika en Nederland te bechler te doen worden. Hij voerde die propaganda door middel van zijn alom bekend geworden lezingen met lichtbeelden en hij deed het met groot enthousiasme en bij zijn persoon behoorende activiteit. Stad en land reisde hij af. In het winterhalfjaar, uiteraard de tijd voor zulke vergaderingen, had hij een algemeen spoorabonnement en uitgenoodigd door comité's of verenigingen, kwam hij op de kleinste plaatsjes, teen dorp was hem te klein of te afgelegen, om daar over het volk te vertellen, dat hem zoo lief was, en als de kas geen behoorlijk honorarium toeliet, dan aanvaardde hij, wat men had. Hoe intensief Penning dit

zware werk deed moge blijken uit de cijfers, die de aantallen van deze lezingen aangeven: in de winters 1923—1926 waren ze achtereenvolgens: 97, 110, 142 en tusschen September en December 1926: 42.

Bijna dagelijks dus, gerekend dan naar de voor lezingen geschikte dagen van de week, was Penning in de weer. En die lezingen vreekten hem nooit. Hij vertelde natuurlijk dagen achtereenvolgende hetzelfde, maar voor zijn gehoor was alles nieuw en altijd waren de zaken tjokvol, zoo goed in de steden als op het platte land. Verschillende bladen, comité's, particulieren organiseerden ze, volgens een geheel systeem met bonnen en „affiches” en — de cijfers wijzen het uit — de belangstelling groeide met het jaar, zeker voor een deel ook door de opgetogen krantenverslagen, die overal en vaak drie, vier keer in één week, op deze lezingen de aandacht vestigden. De bekendheid, die Penning aldus verwierf, kwam ook weer aan den verkoop van zijn boeken ten goede, zoodat er een zekere wisselwerking was: de herhaalde herdrukken van sommige uitgaven in heel korten tijd bewijzen dat. Ook de boeken, die voortvloeiden uit Pennings reis naar Hongarije in 1925, werden daardoor veelvuldig verkocht.

Het reizen scheen den krassen baas niet te vermoeien, maar zijn huisgenooten zagen toch in het najaar van 1926, dat zijn krachten begonnen te minderen. Van ophouden of beperken wilde hij echter niet hooren, tot hij begin December daartoe gedwongen werd: hij moest te bed. Aanvankelijk scheen de ziekte niet verontrustend, maar na Nieuwjaar verergerde de toestand tamelijk snel en op 12 Januari 1927 overleed hij.

„De Heer moet in alles geprezen worden” was zijn laatste woord. (nderbad de samenvatting van al het vele, dat hij in zijn leven gesproken had.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De Beteekenis van Pestalozzi.

I.

De stormen der Revolutie, de Napoleontische oorlogen hadden zwaar op het maatschappelijk leven gedrukt. Het was onder het wicht van wee als ingestort, plagueslagen. Voor velen was het een bewijs, dat de toestanden en verhoudingen zedelijk rot waren geweest.

Vernieuwing had men door de Revolutie willen brengen, maar verder dan ooit waren vrede en heil gevlocht. En Napoleons geweld had ze niet nader gebracht. Zoo was in het begin der 19de eeuw op den akker het teere groen gaan spruiten van de meening, dat slechts door innerlijke vernieuwing van den mensch zelf de groote zielerust en zielewelvaart verworven kon worden.

Eenerzijds prikkelde dit sommige kringen tot bijbelverspreiding, opdat het zuchtend menschen in Gods Woord zou vinden, wat het zocht. Bijbelgenootschappen werden opgericht. De volksopvoeder Oberlin uit het Steintal was het middelpunt van zulk een kring, uit sommige waarvan God later het Réveil deed opbloeien.

Maar zij vormden slechts een minderheid. De groote massa der ontwikkelden behoorde tot de kringen der „Verlichten”, tot de Heeren en Dames der Aufklärung, en dezen verwachtten natuurlijk meer heil van wat uit den mensch kwam, van nieuwe methoden om den mensch te vormen en te hervormen.

Zondag der christenheid gevierd, want het graf heeft zij bezocht.

III.

De stem uit de dooden.

En uit de graven uitgegaan zijnde... zijn zij reizen verschenen. Matth. 27: 53.

Moeilijk was het den rijken man, de oogen te openen in de pijn. Hij vraagt Abraham, of iemand uit de dooden mag gaan tot zijn broeders, om hen te waarschuwen. Maar deze antwoordt: al zou ook iemand uit de dooden opstaan, zij zouden zich niet laten gezegen. En deze waarheid is wel het duidelijkst aan het licht getreden, toen Jezus stierf en opstond. De dooden hebben het graf verlaten, toen Jezus erin trok. Daarna zijn zij velen verschenen, na zijn opstanding, zooals de vertaling luiden moet. Hoe die verschijning plaats had, weten we niet; wij krijgen den indruk, dat zij meer het oog dan het oor der menschen hebben geboeid. Maar in elk geval — gezien xijn ze. Hier is nu de stem uit de dooden. Zij spreken duidelijk, en toch is ze, zonder het Woord, ongenoegzaam tot bekeering.

Let maar op. Die zichtbaarwording der opgewekte heiligen heeft aan de Joden veel te zeggen. Jezus is gedood in naam van het Oude Testament. Men zei: deze pleegt revolutie tegen de wet der vaderen, tegen Mozes en de profeten; en onzen dierbaren ouden tempel wil hij breken; weg met hem. Maar nu komen niet Galileesche visschers, niet de opstandigen van de Nazarener, maar „heiligen”, die tot het Oude Testament behoren hebben, en geen raadslag ortegen hebben ondernomen. Jezus' rechters verschrikken. En reeds daardoor roepen ze uit: er is geen tegenstelling tusschen Jezus en Mozes; hij breekt het oude niet, want hij vervult het. De vertegen-

Hun profeet en leeraar vonden ze in Johann Heinrich Pestalozzi, 12 Januari 1746 te Zürich geboren en 17 Februari 1827 te Brugg, op het Birmfeld, gestorven.

Waar nog steeds dezelfde tegenstelling heerscht, het inwachten van heil en vrede rechtstreeks door de werking van Gods Woord en Geest, waarbij menschen mede-arbeiders mogen zijn, of het verwachten van verbetering en geluk rechtstreeks van menschenpogen, daar loont het steeds de moeite op een man als Pestalozzi, op zijn leven en sterven te letten.

Zijn leven van zelfopofferende liefde, van een jagen naar het geluk van armen en verdrukten, is daarbij verreweg het belangrijkste, omdat hij voor anderen alles, voor zichzelf niets wilde zijn. Hij heeft zich daarin vernederd, doch is verhoogd. Het eeuwfeest van zijn geboorte, de eeuwherdenking van zijn sterven, hebben gansch de paedagogische wereld in beroering en vervoering over hem gebracht.

Tegenover Herbart, die na hem kwam (en hem veel dankte), als nuchter, diep- en fijnzinnig theoreticus, is Pestalozzi allereerst opvoeder geweest, wel wat erg sentimenteel, maar zeer enthousiast. En tegenover Rousseau, die hem voorging, en aan wien hij op zijn beurt veel verschuldigd is, doch die weinig meer dan een platonisch philanthroop met enkel mooie woorden was, staat Pestalozzi als de man van het pogen, van de daad, als paedagogisch philanthroop, die zelf ijsselijk geleden heeft.

Maar ook naar zijn woorden is het goed luisteren. Zijn gedachten zijn waard — zij het kritisch — nagedacht te worden. Michelet noemt Pestalozzi een evangelist van de moderne opvoeding. Bij Hebert Quick is hij de herenigde hervormer der opvoeding. Karl Schmidt in zijn „Geschichte der Erziehung” heeft hem de koning der paedagogie, de profeet van de nieuwe opvoeding.

En Pestalozzi zelf dient zich aldus aan: Ik heb mijn leven lang niets anders gewild en nog wil ik niets anders, dan het goede voor het volk, dat ik liefheb, en welks ellende ik gevoel als weinigen ze gevoelen.

Zijn tachtigjarige leven van droomen, peinzen en werken door, leidde deze gedachte hem: de wegen te zoeken om door beter onderwijs de wedergeboorte van de menschheid te bewerken.

In een gesprek met een peinzend man uit Thibingen, onderwijl zijn toekomstige helpers: Krüsi, Tobler en Buss aandachtig luisterden, bracht hij zijn streven aldus in beeld:

Het huis der maatschappij heeft vele verdiepingen. De armen zitten opgesloten in den kelder. De luiken zijn hoog en daardoor schemert daar slechts een bleek verschijnsel van den heerlijken zonnegloor en het lieflijk avondrood. Wij ontwikkelde burgers bewonen een hoogere verdieping van het huis der maatschappij en genieten van het volle zonnelicht.

Welnu, ik wil trappen van ontwikkeling bouwen, waarlangs de armoe naar boven klimmen kan.

Hij had ingezien: Niet door weldadigheid wordt het kwaad van het pauperisme bestreden. De armoe moet aan den armen kunnen gaan.

Werkend moet ze zich ontwikkelen.

Handenarbeid, spinnen, weven, landbouw moet ze leeren en aldus ook geestelijk zich ontwikkelen.

Liefdadigheid zonder meer begraaft de gerechtigheid in den mestkuil der genade. Broederschap wordt daardoor nooit bereikt. De rijke kan niet zijn de broeder van den arme. Geven en nemen scheiden hun zielen.

* * *

woordigers van Israëls heilaverwachting wijzen op Christus als het ware heil. De spotters hebben gezegd: anderen heeft hij verlost; doch het is gedaan met zijn verlossingsdaad. Maar uit de andere wereld klinkt een stem, die zegt: hij kan zelfs in zijn dood nog verlossen. Als Herodes ervan gehoord heeft — en waarom niet? — dan zal het hem wel weer geschied hebben... hij was immers al lang bang, dat de dooden zoo maar over de wereld liepen, o.a. de Dooper?

Toch heeft dit teken Jeruzalem niet bekeerd. En dat is geen wonder. Het teken, zelfs uit de dooden, bekeert niet: alleen het Woord doet het. Ook dit teken is een teken alleen den geloovigen. Want de ongeloovigen kunnen het gebruiken als een prachtig argument tegen de prediking, dat Jezus geheel éénig is. Zegt iemand, dat Jezus leeft, en dat dat zoo'n heel, heel groot mysterie is? Maar de huurvrouw van de straat heeft nog pas in kleuren en geuren verteld, dat zij ook van anderen die gestorven waren, het bewijs heeft gehad, dat ze leefden... Wlen moet men nu gelooven? Als er zooveel dooden levend worden, wie is uit die allen toch wel dan de Bizondere?

Ja, God heeft veel gewaagd; als iemand een wonder vermenigvuldigt, dan dalen de papieren van het wonder. Als God bij getallen dooden opwekt om en de bij Paascheest, ja, wie is dan onder die opgewekten de Christus? Zijn ze niet allen christussen? Maar als ze het allen zijn, dan is het niet één. Zoo kan het ongeloof spreken. Ook op Goeden Vrijdag en Paschen heeft God in raadselel gesproken. Een teken verklaart niets zonder het Woord.